

Sayı: 5

İkincikânun 1936

ULUDAĞ

Bursa İhalevi Dergisi

“Uludağ,” adı hakkında

SAĞMIÇ

(Uludağ) ın dördüncü sayısında bay Haydar Tolun, (Keşişdağı) adının (Uludağ) a çevirilişinden bahsediyor. Bu ismi kendisine soy adı olarak alan Konya sayısları doktor Osman Şevki, geçenlerde (Bursa) gazetesine yazdığı uzun bir mektupla (Uludağ) adını kendisinin bulduğunu söylüyordu. Bay Haydar Tolun ise, ismin bay Hakkı Baha Pars tarafından konulduğunu yazıyor.

Bizim bildiğimize ve henüz unutulmuş belgelere göre Bay Osman Şevkinin bu işde daha çok hakkı vardır. Doktor, kendi adı etrafında dönen bu yazılara cevap verebilir..

Ben, bu bahiste üçüncü şahıs sayılırım; tıpkı bay Haydar Tolun gibi... Fakat (Uludağ) adı, bir vatandaşın soy adı olduğu kadar, daha ziyade Bursa tarihine mal edilmiş kelimelerden biridir. Onun için, bildiklerimizi, sıra ile yazacağız:

1 — İstiklâl savaşında Bursayı kurtaran alayın komutanı yarbay Tefvik, Keşiş (Hocadağı) dedirmek için uğraşmak istemişti. Buna, o alayın baş hekimisi Osman Şevki karşı geldi.

2 — 1935 yılında Bursa gazeteslerinde, Bursada bir coğrafya encümeni kurulduğundan bahsettiler ve

bu kurumun başında bulunan bay Hakkı Baha Parsın, Keşiş dağına bir gezi tertip ettiğini yazdılar. Doktor Osman Şevki, o zaman (Erkânı harbiye) umumiye coğrafya encümeninde) tarih, nüfus, sıhhiye ve içtimaiyat şubelerinin müdürü idi. Encümenin umumî kâtibi olan Pertev paşa vasıtasıyla, encümen reisi bulunan mareşal Fevzi Çakmak'a müracaat eyledi ve bu geziye encümenin katılması temin olundu.

Bay Haydar Tolunun (harita müdüriyeti namına bir topograf uzmanı) gönderildiğini bildiren yazısını doğrultmak için (Erkânı harbiye) umumiyenin coğrafya encümeninden sıhhiye, içtimaiyat ve tarih şubeleri müdürünün başkanlığında olarak bir fotograf zabiti gönderildi) demek lâzımdır.

3 — Uludağ gezisine katılmak üzere gelen doktorun şu sözlerini hatırlıyoruz: (Ben, Bursa - İstanbul yolu üzerinde yüzlerce seyahat yaptım. Fakat bu defa Keşiş dağı tetkike memur edildiğim için, daha çok alâkalı idim ve Bozburun önünden geçerken, Keşiş dağına baka baka (Ne ulu dağı!) dedim. Birdenbire zihnimden geçen bir şimşek, Keşiş dağının (Uludağ) adına çevirilmesi hakkında bana bir fikir verdi. Ulu-

dağ adı, benim, Bozburun önünden geçerken gördüğüm Keşiş dağına çevirilmiş ilk hitap oldu.)

4 — Bursaya varıldı. Yüzden artık yolcunun katıldığı kabile ile dağa hareket edildi. İlk durak olan (Kirazlıyayla) da bir gece kalınacaktı. Yolculara durum hakkında malumat vermek ve onlara vakit geçirtmek üzere, bay Osman Şevki tarafından kurşun kalemle (Uludağ) adında bir gazete çıkarıldı. Uludağ adı, ilk defa bu gazetenin üzerine yazılarak ortaya atılmıştır. İki nüsha daha çıkan bu gazeteciğin hepsi saklıdır.

Gene orada bay Muhtar Şevket te (Gök Dedî) adında bir gazete çıkarmıştı. (Uludağ) gazetesinin çıktığını bay Muhtar Şevketle birlikte Ziraat okul öğretmenlerinden Osman, eski öğretmenlerden ressam Reşat, Parti sekreteri Saim Altıok ta tasdik ederler.

5 — Dağda doktor Osman Şevkinin başkanlığında dokuz kişilik bir (Mutahassıslar kafilesi) ayrıldı. Bu kafilede merhum öğretmen İrfan, Muhtar Şevket, Osman vardı.

Kabile (Kırkpınar) a geldi ve doruğa çıkarken bir bel üstünde mola verdi. Burada doktor Osman Şevki (Keşiş) in kötü bir isim olduğunu ve bunun yerine Uludağ demenin doğruluğunu anlattı. Bay Muhtar Şevket, bunun nasıl mümkün olacağını sorunca doktor:

— Ben avdetimde bir rapor vermeğe mecburum; raporda ayrı madde olarak isim meselesini ileri

sürer, bu adı kabul ettirmeğe çalışırım, yeterki hepimiz bu lüzuma inanalım.. Cevabını verdi. Kabile arkadaşları bu esasta birleştiler. O vakitler, İstanbulda çıkan (Vakit) gazetesinde bu meseleden bahsedildiğini, işde ilgisi olanlar pek iyi hatırlarlar.

6 — Erkânı harbiyenin memuru, aldığı bir hastalık telgrafı yüzünden dağdan ayrıldı. Raporunu Ankaraya gönderdikten dört gün sonra, (Erkânı harbiyei umumiye reisi müşir Fevzi) imzasile bir cevap geldi. Bunda (Uludağ kelimesi hakkındaki teklifiniz muvafıktır; biz harita dairesine, Keşiş kelimesi yerine Uludağ ismi kullanmayı emrettik ve Dahiliye Vekâleti nezdinde de Keşiş dağı yerine Uludağ denmesini iltimas ettik) deniliyordu.

Raporun müsveddesi gibi aslı da saklıdır. İstiyenler gerek bunları gerekse Mareşal Fevzi Çakmağın cevabını her zaman görebilirler.

Durum bu kırdar açık iken, Uludağ adının bay Hakkı Baha Pars tarafından bulunduğu iddiası, şu hadiseden çıkmış olma gerektir:

Bay Hakkı Baha, dağdaki inceleme gezisi bittikten sonra (Mualimler birliği) salonunda bir toplantı yaparak Uludağ adını teklif etti.

Raporun daha evvel yazılıp sonuç verdiğini bilmeyenlerin, isim değişmesi hakkında Dahiliye Vekâletinin bildiğini bu toplantıdan olmuş sanmaları pek tabiidir.

Halbuki baştanberi sıralanan, hatâ bir kısmı lüzumsuz gibi görünen

ufak tefek hadisecikler, işin geçirdiği safhaları, gereği kadar aydınlatıyor. Biz bunlara bir de raporun bazı kısımlarını ekliyerek, meseleyi hakikat sevenlerin gözleri ve insaf-ları önüne sermekle sözü keseceğiz. İşte Erkânı harbiye memurunun verdiği raporun Uludağ kelimesine do-kunan kısımları:

(... Bu dağ, garbî Anadolunun en yüksek tepesidir ve bunun tepesine çıkan bir kimse, Anadolu haritasına kuş bakışı bakar. Anadolunun bilhassa bu kısmı, keşişlerin ve rahiplerin asırlardanberi Türkler aleyhindeki telkinlerinin neticesi olarak çok ıstırap çekti ve bu tepelerin baktığı sahalarda, Türkün mevcudiyeti istihfaf olundu. Türkler, buralarda zulüm gördüler. Grek ordusu, tepenin baktığı mıntıkada, bu dağın ismini taşıyan propağandacıların arzusunu yerine getirmek için, feza-yihin envanı yaptı ve bu ordunun zabıt ve neferleri, yaptıkları bu işlerden dolayı bir nazarı takdise nail olabilmek için bu tepelere baktılar ve mukaddes tanıdıkları tepede vaktile gezen keşişlerin ruhaniyetinden takdisler beklediler.

Bu gün artık garbî Anadoluda bir tek Grek kalmamıştır. Eski Osmanlı imparatorluğunun (Keşiş) diye verdiği namın idamesine de sebep yoktur. Tepenin en yüksekteki taşları artık Türkten başka kimseyi görmiyor. Fakat bu taşları her gören Türk, kendisine keşişin baktığı zan-nile mustarip ve muazzeptir. Memleket, keşişleri ve keşişlerin hitap ettiği kavmi sinasinden koğmuştur. Binaenaleyh, cemadattan dahi olsa,

kendisine bakan tepenin (Keşiş) diye tevsiminden ıstırap duymaktadır.

Bulduğumuz ve arkadaşlarımız tarafından tensip olunan bir kelimeyi bu münasebetle nazarı tasvibi âlilerine arzeder ve bunun kabulü, ilim kafilesini, dağ şeyyahlarını, Bursa-lıları, mecburu minnet ve şükran edeceğini arzederim. Bu isim, (ULUDAĞ) dır.

Ulu, «uluğ» kelimesinin lehçemizde yer tutan şeklidir ve azamet ifade eder. Bu kelime, dağın tam manasile tarifidir. Altı asır müddetle Keşiş diye yâdedilen bu dağın birdenbire Uludağ diye tevsiminde hiç bir mahzur yoktur. Bilhassa âlemşumûl bir şöhrele malik olan coğrafi isimlerin tebdil olunmaması lâzım ise de, Keşiş ünvanı, âlemşumûl değildir. Ancak Osmanlıların vazettikleri ve Osmanlıların kullandıkları bir isimdir. Bütün coğrafiyün hâlâ buraya (Olimp, Olimpos, Misiolimpi) ünvanlarını vermekte berdevamdırlar. Türklerden başka hiç kimse Keşiş ismini telaffuz etmemektedir. Keşiş ismi ancak bizim tarafımızdan malûm olmasına binaen tebdilinde hiç bir mazur yoktur. Bil'akis bu dağı Keşiş diye yad edenler, Uludağ kelimesinin daha münasip olduğunu teslimde tereddüt etmiyeceklerdir. Bütün cihanın asırlardanberi (Petresburg) diye tanıdıkları meşhur şehrin (Petrograt) diye tevsiminden hiç bir kimse nasıl yadırgamadı ise, Keşiş dağı kelimesinin Uludağa tahviline de kimse yadırgamayacaktır. Benimle beraber kafilemiz, Erkânı harbiyei umumiye riyaseti celilesi nezdinde bu ismin kabûl ve tamimi için delâleti devletlerini ıstırham ederiz.)